

KENT GÜNDEMİNE BAKIŞ

Araçlardan Çocuklara: Sokakların Dönüşümü

Yayın Yönetimi ve İdari Koordinasyon

İstanbul Planlama Ajansı

İçerik Sorumluları

Gamze Yaşar, Özge Tekçe Demirkol

Hazırlayanlar

Ezgi Kundakçı, Seren Özkaya

Tasarım Konsepti ve Yayın Kimliği

Kader Şahin

Basım Yeri ve Tarihi

İstanbul, Nisan 2024

ISBN: 978-625-6762-56-5

İstanbul Büyükşehir Belediye İştiraki Kültür A.Ş. yayınıdır.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	1
GİRİŞ	2
KAMUSAL MEKAN OLARAK SOKAK	4
SOKAKLARIN ÇOCUKLAR AÇISINDAN ÖNEMİ	5
ÇOCUK OYUN SOKAĞI YAKLAŞIMI	7
Tarihte Çocuk Oyun Sokakları	8
İSTANBUL'DA ÇOCUK OLMAK VE OYUN SOKAKLARI	11
SONUÇ	16

YÖNETİCİ ÖZETİ

Günümüz yetişkinlerinin çocukluk anılarında önemli bir yere sahip olan sokak ve sokakta oynamak, bugünün çocukları için pek de mümkün olmayan bir aktivite halini almıştır. Motorlu taşıtların hakimiyeti aynı zamanda güvenlik, teknolojiye bağımlılık gibi birçok etken sokakları oyun oynanabilecek bir alan olmaktan çıkarmış; günümüzün çocukları sokakta oyun oynama kültüründen kopmuş ya da hiç bu kültüre sahip olamamıştır. Çocuk için öğreten ve büyüten doğal ve hayati bir unsur olan oyunun, son yıllarda kapalı alan aktivitesi haline gelmesi çocukların çeşitli bağışıklık sistemi hastalıkları, obezite ve sosyal beceri eksikliği tehdidi ile karşı karşıya kalmasına da neden olmuştur. En küçük yaşlardan başlayarak çocuğun hayatında olan oyun, onu her zaman eğlendiren bir etkinlik olmasının ötesinde aynı zamanda öğreten ve sosyal etkileşime girmesine olanak sağlayan önemli bir unsurdur.

Yapılan araştırmalar, çocukların hayattaki ilk deneyimlerinin eğitim, sağlık, iş ve yaşamdaki başarıları üzerinde kalıcı etkiler oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Kentler çocukların büyümesi açısından sunduğu fırsatlar göz önünde bulundurulduğunda sağladığı olanaklar (kentsel hizmetlere erişim, kentsel hizmet alanlarında çeşitlilik vb.) açısından yaşamak için avantajlı yerler olmakla birlikte, küçük çocuklu aileler için özellikle büyük kentler kirlilik, güvenlik, kalabalık gibi durumlar açısından da dezavantaj oluşturmaktadır. Özellikle plansız bir şekilde hızlı büyüyen kentlerde çocuklar ve ebeveynleri yaşam çevrelerinin yakınında sağlıklı ve güvenli vakit geçirme alanları bulmakta zorluk çekmektedir.

Sonuç olarak yaklaşık 100 yıl önce motorlu taşıtların sokakları işgal ederek çocuklara zarar vermeye başlamasına kadar çocuklar hep sokaklarda oynamışlardır. Son yıllarda ise motorlu taşıtların ve yarattığı olumsuz durumların önüne geçmek amacıyla dünyanın birçok yerinde çocuk sokağı ve oyun sokağı gibi uygulamalar ile çocukların kentsel yaşam içerisinde kısıtlı bir alana ve kapalı mekanlara hapsedilmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de çocukların oyun oynama hakkının bilincinde olan yerel yönetimler tarafından, çocuk oyun sokakları ile sokakların araçlar yerine çocuklara tahsis edilmesi konusunda önemli adımlar atılmaktadır. Kentsel yaşam içinde hayatlarının neredeyse çoğunu kısıtlı kamusal alanlarda, kapalı mekanlarda ve/veya ekranların önünde geçiren çocuklar için son yıllarda sokaklarda düzenlenen oyun etkinlikleri ve oyun sokağı uygulamaları, çocukların gelişimlerinde olumlu ve kalıcı etkiler yaratabilecek küçük değişiklikler olarak görülmektedir. Bu çalışma, kamusal mekan olarak sokaklar, sokakların çocuklar için önemi, motorlu taşıtların hayatımıza girişi ile sokakların dönüşümü ve son yıllarda bu durumun olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya odaklanan çocuk oyun sokağı yaklaşımını ele almaktadır.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler'in 20 Kasım 1989 tarihinde yürürlüğe koyduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18 yaşına kadar (erken reşit olma durumu hariç) tüm insanlar **çocuk** olarak kabul edilmektedir. Sözleşme taraf devletler arasında çocukların ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğum ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmemesi esasına dayanmaktadır.¹ Ancak günümüz dünyasında özellikle kentsel yaşam alanlarında çocuklar pek çok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır.

Kentsel yaşamda karşılaşılan zorluklardan biri de motorlu taşıtların hayatımıza girişi. Motorlu taşıtlar çağına kadar sokaklar, çocukların güvenli bir şekilde oyun oynayabileceği alanlar olarak görülmektedir. Ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren otomobilin icadı ve hayatımızdaki önemli bir ulaşım aracı haline gelişi, kademeli olarak kentlerde belirgin değişikliklere sebep olmuş; kentlerin altyapısı insan öncelikli olmaktan çıkarak giderek araç odaklı bir hale gelmiştir. Günümüzde kentlere özellikle metropollere bakıldığında, kentsel yaşam alanları içerisinde sokakların taşıtlar tarafından işgal altında olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum çocukların trafikte en dezavantajlı yol kullanıcılarından biri haline gelmesine sebep olmuştur. Gelişimin en önemli dönemlerinden erken çocukluk çağına, çocuklar, taşıt trafiği baskısı altındaki sokaklarda aynı zamanda taşıt trafiğinin oluşturduğu hava ve gürültü kirliliğine maruz kalmaktadır. Bunun yanında çarpık ve plansız kentleşmenin bir sonucu olarak çocuklar için belirlenen oyun alanları nitelik ve nicelik bakımından pek çok kentte yetersiz bir hale gelmiş; bu durum da yıllar içerisinde birçok başka etkenle de birleşince çocukların kapalı alanlara ve eve hapsolmesine sebep olmuştur. Öte yandan, küresel olarak okul çağındaki çocuklarda önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görülen obezite riskinin en önemli belirleyicilerinden olan fiziksel aktivite eksikliği çocuklarda son yıllarda belirgin bir sorun haline gelmiştir.

Çocuklar açısından fiziksel aktivite düzeyleri ve aktivite fırsatlarına erişimde eşitsizlikler mevcuttur. Yeterli kentsel hizmet alanı ve kaynaklara sahip olmayan birçok toplulukta, fiziksel aktivite ile paralel olarak ilişkilendirilen yapısal çevre özellikleri çoğunlukla eksiktir ve fiziksel aktivite alanları pek çok ebeveyn tarafından çocukları için güvensiz alanlar olarak algılanmaktadır. Çocuk oyun sokakları, bu eşitsizlikleri giderebilecek ve küresel olarak fiziksel aktivite ve aktif oyun için güvenli yerlere erişimi artıracabilecek bir müdahale tipi olarak görülmektedir. Oyun sokakları belirli bir süre boyunca (yaklaşık 3-5 saat) çocukların, gençlerin ve/veya ailelerinin aktif oyun oynaması için güvenli, kamuya açık bir alan oluşturan sokakların geçici olarak taşıt trafiğine kapatılmasıdır. Söz konusu sokaklar zamanla talepler ve doğru planlama neticesinde kalıcı hale de getirilebilmektedir.

¹ UN, Convention on the Rights of the Child, Erişim Linki: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>, Erişim Tarihi: 02.04.2024.

Çocuk oyun sokakları belirli bir kapasitede denetlenebilen, gevşek veya geçici ekipmanların kullanıldığı birden fazla aktivite alanı içermektedir (hulahoplar, şişirilebilir/sıçrayan ev, toplar/spor vb.) ve genellikle yaz aylarında oluşturulmaktadır. Bu yaklaşım ve müdahale her ne kadar son yıllarda popülerlik kazanmış gibi gözükse de çocuk oyun sokaklarının kullanımı ABD’de 1920’lere ve Birleşik Krallık’ta 1930’lara dayanmaktadır. Oyun sokaklarına olan ihtiyaç, parkları veya diğer inşa edilmiş/doğal fiziksel aktivite alanlarının bulunmadığı veya güvenlik endişeleriyle karşı karşıya olan birçok toplulukta açıkça görülse de, oyun sokakları yaklaşık bir yüzyıldır topluluklarda sıkça uygulanmaktadır. En eski oyun sokaklarından bazıları, yaya-motorlu taşıt kazalarını azaltmaya odaklanırken aynı zamanda kalabalık kentsel alanlardaki topluluklar için çocukları ile birlikte bir sosyalleşme alanı sağlamaya odaklanmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuklara kentlerde karar verme hakkı sağlanmıştır.² Çocukların hassasiyetini ön planda tutan bu sözleşmede kentlere de görevler düşmektedir. Kent hizmetlerinden tüm çocukların eşit bir şekilde faydalanabilmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda kent yönetimleri aldıkları kararlarda çocukların yararını öncelikli tutmalı, çocuklar kentsel hayata etkin bir şekilde katılmalıdır.

Kentlerin geleceği için çocukların sağlıklı olarak gelişimlerini sağlamaları gerekmektedir. Kentte mutlu, aidiyeti yüksek, özgür hissetmek çocukların en temel hakkıdır. Dolayısı ile kentlerde çocukların kendilerini güvende hissedebilecekleri, ve çocukluklarının gerektirdiği fiziksel ve sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri alanlar oluşturulması geleceğin sağlıklı ve dayanıklı kentlerinin oluşturulması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda hazırlanan “*Araçlardan Çocuklara: Sokakların Dönüşümü*” başlıklı bu raporda kamusal mekan olarak sokakların önemi, çocuk oyun sokaklarının yaratılması ve bunun çocuklar üzerindeki etkisi dünyadan ve İstanbul’dan örneklerle değerlendirilecektir.

² M. Ebru Erdönmez, Altan Akı, Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, Erişim adresi: <https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-21939-ARTICLE-ERDONMEZ.pdf>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

KAMUSAL MEKAN OLARAK SOKAK

Kamusal alan terimi toplumun her kesiminin kullanımına açık olan, bireylerin bir araya gelip fikir alışverişinde bulunabildiği ve bir arada etkileşimde bulunabilecekleri alanları ifade etmektedir. Mekansal olarak kamusal alanlar ise toplumun ortak kullanımına ve erişimine açık olan fiziksel mekanlardır. Meydanlar, sokaklar, parklar, kent ormanları, kıyılar, kütüphaneler, kültür merkezleri gibi alanlar kamusal alan örneklerindedir. Sokaklar, açık alanlar, meydanlar, parklar gibi kamusal alanlar kentlilerin toplanacağı, karşılaşacağı, kaynaşacağı, bireysel ve toplumsal olarak kendilerini ifade edecekleri özgürlük ve uzlaşma alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun bir arada bulunduğu açık kamusal alanlar yoğun olarak iletişimi ve sosyal etkileşimi sağlarken ayrıca toplumsal bilinci de güçlendirmektedir.³ Kamusal alanların farklı sosyal grupları bir araya getirmesi toplumun gelişimi ve demokratikleşmesi açısından önem arz etmekle birlikte bu alanların doğru bir şekilde planlanması gerekmektedir. Bu kapsamda toplumun farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını gözeten, erişilebilir ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen kamusal alan planlamasının önemi büyüktür.⁴

Kamusal alanı oluşturan en temel bileşenlerden biri olan sokaklar, kenti kesintisiz bir kamusal alan ağı haline getirirken hareketlilik olgusu üzerinden de kentsel hizmet ve kaynaklara erişimi sağlamaktadır.⁵ En temel yaşam alanı olan konutların çevresinde yer alan sokaklar, sağladığı bağlantı ve erişilebilirlik ötesinde aynı zamanda çocuklar için oyun ve sosyalleşme alanı olarak da şehirlerde önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde pek çok yerleşim bölgesinde, hatta motorlu taşıt trafiğinin yoğun olduğu kentlerde bile sokaklar, geçmişe kıyasla daha az olmakla birlikte halen oyun alanı işlevini sürdürmektedir. Ancak geçmişten günümüze küresel ölçekte karmaşık bir takım eğilimler (ulaşım tercihleri, günlük alışkanlıklar, hobiler vb.), bugün pek çok kentin sokaklarını motorlu taşıtlar tarafından işgal edilmiş alanlar haline gelerek çocuklar için uygun ve güvenli bir ortam olmasının önüne geçmiştir.

Sokağın çocuklar için bir oyun alanı olarak kaybının sonuçları ise derindir. Bu durumdan yalnızca çocuklar değil, aynı zamanda ebeveynler ve aslında tüm toplum olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Toplumda çocukların sokaklarda oynama özgürlüğünü kısıtlayan pek çok etken bulunmaktadır. Değişen aktiviteler (oyun salonları, alışveriş merkezlerindeki çocuk oyun alanları), hobiler (televizyon izleme, bilgisayar oynama) ve gelişen teknolojinin çocukları cezbeden araçları bunlara örnek olarak gösterilebilir. Ancak, çocukların sokakları oyun alanı olarak kullanma hakkını en önemli ölçüde etkileyen faktör motorlu taşıt trafiğinin kentlerde baskın hale gelmesi olmuştur.

³ M. Ebru Erdönmez, Altan Akı, Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, Erişim adresi:

<https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-21939-ARTICLE-ERDONMEZ.pdf>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

⁴ İPA, Kamusal Alan Nedir?, Erişim adresi: <https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/genel/kamusal-alan-nedir/>, Erişim tarihi: 22.04.2024

⁵ Global Designing Cities Initiative. (2022). Çocuklar için Sokaklar Tasarlamak.

Motorlu taşıt çağına kadar sokaklar çocukların güvenli ve rahat bir şekilde vakit geçirebileceği ve oynayabileceği alanlar olarak görülmektedir. Ancak 19. yüzyılın sonlarında icat edilen otomobil ile dünya hızlı bir şekilde dönüşmüş, 20. yüzyıldan itibaren toplumu cezbederek ulaşım sisteminin odak noktası haline gelmiştir.⁶ Toplumsal yaşamın ve hareketliliğin ana öznesi haline gelen motorlu taşıtlar ile kentlerin altyapısı ve sokaklar araç öncelikli olarak düzenlenmiş ve günümüzde gelinen noktada sokakların ana sahipleri otomobiller olmuştur.

Çocuklarla yapılan görüşmelere dayanan bir araştırma,⁷ sokakların çocuklar için değerli oyun alanları olarak kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Avustralya'nın Sidney şehrinde çocuklar tarafından çevrelerine yönelik yapılan değerlendirmeler sonucunda, oyun için sakin sokaklar "iyi şeyler" listesinin üst sırasında yer alırken, "pek iyi olmayan şeyler" listesinin başında ise çok fazla trafik yer almıştır.

Çocuklar için son derece önemli olduğu yaygın olarak kabul edilmekle birlikte oyun oynamak Birleşmiş Milletler tarafından da temel bir hak olarak tanımlanmıştır. Buna göre Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 31. maddesi, çocukların "oyun ve eğlence etkinliklerine katılma" hakkının tanınması gerektiğine vurgu yapmaktadır.⁸

SOKAKLARIN ÇOCUKLAR AÇISINDAN ÖNEMİ

Yaşam alanı konutların çevresinde yer alan sokaklarda oynamanın çocuklar açısından pek çok avantajı bulunmaktadır.⁹ Bu avantajları alttaki gibi özetlemek mümkündür:

- Çocuklar için en çok ihtiyaç duyulan yerde yani evin yakınında oyun alanı sağlanması,
- Çocukların katılmak istedikleri oyun türü üzerinde kontrole sahip olmaları,
- Çocukların evden oyun ekipmanı getirmesine imkan sağlaması ile daha fazla oyun seçeneğine sahip olmaları,
- Sokakların sunduğu sert ve düz yüzeyin birçok top oyununa elverişli olması (ayrıca sokaklar birçok yaratıcı oyun açısından da fırsat oluşturmaktadır),
- Çocukların eve ve dolayısıyla ebeveynlerine yakın olmaları bakımından kendilerini güvende hissetmeleri (çocuklar sokakta oyun oynarken kendi ebeveynlerinin veya diğer çocukların ebeveynlerinin pasif gözetimi altındadırlar),

⁶ Kılınçaslan, T. (2012). Ulaşımın tarihsel gelişimi. Kentsel Ulaşım. Ninova Yayıncılık.

⁷ Homel, R. and Burns, A. (1986) Is this a good place to grow up in? Neighbourhood quality and children's evaluations. Landscape and Urban Planning, 14, 101 - 116.

⁸ United Nations General Assembly. (1989). Convention on the Rights of the Child. United Nations, Treaty Series, 1577(3), 1-23.

⁹ Tranter, P. and Doyle, J. (1996) Reclaiming the residential street as play space. International Play Journal. 4, 81-97

- Ebeveynler, sokakta yer alan ticari birimler ve sokağı kullanan tüm kullanıcılar ile sosyal etkileşimde olmaları.

Sokağın çocuklar açısından avantajları göz önünde bulundurulduğunda, günümüzde kent yaşamının çocukları oldukça olumsuz bir şekilde etkilediğini söylemek mümkündür. Kentlerde çocukların güvenli ve sağlıklı bir şekilde yeteri kadar vakit geçirebilecekleri oyun alanı, yeşil alan ve açık alan olmadığından ve dışsal birtakım başka sebeplerden dolayı günümüzde çocuklar evlere hapis olmaktadır. OMO'nun Amerika, Brezilya, Portekiz, İngiltere, Türkiye, Vietnam, Güney Afrika, Çin, Hindistan, Endonezya ülkelerini baz alarak yaptığı OMO Global Çocuk Araştırması, çocukların açık havada oynama sürelerinin gün geçtikçe azaldığını, öte yandan oyun alışkanlıklarındaki dengesizliklerin ise gün geçtikçe arttığını belirlemiştir. Araştırma, Türkiye için de durumun benzer şekilde olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre Türkiye'de her 10 çocuktan 6'sı gün içinde en fazla bir saat dışarıda oyun oynayabilmektedir. Çocukların %14'ü ise hiçbir şekilde dışarıda oyun oynayamamaktadır. Türkiye'deki ebeveynlerin %57'si çocuklarının kendi çocukluk dönemlerinden daha az oyun oynama fırsatına sahip olduğunu belirtirken, ebeveynlerin %70'i ise çocuklarının dışarıda oyun oynamak için yeteri kadar fırsata sahip olmadığını düşünmektedir.¹⁰

Çocuklar arasında oluşan sosyo-ekonomik farklılıklar erken yaşlarda başlamaktadır. Özellikle hızla gelişen kentlerde kamusal alanlar giderek azalmaktadır. Çocukların güvenli bir şekilde oyun oynayabilecekleri alanların sayısında fazlasıyla düşüş yaşanmaktadır. Kentlerde çocukların oyun oynayacakları boş alanlar yok denecek kadar azdır. Günümüz koşullarında çocukların güvenli bir şekilde oyun oynayıp vakit geçirebilecekleri ücretli oyun alanları/salonları vb. göz önünde bulundurulduğunda, çocukların en temel hakkı olan oyun oynamak için bile bir bedel ödemek durumunda kaldığı bilinmektedir. Günlük hayatın getirdiği yoğunlaşma, özelleştirme, otomobillerin fazlalığı, kamusal alanların yasadışı kullanımı riski nedeniyle yerel yönetimler kamusal alanların kamuya verilmesi konusunda çekimser davranmaktadır.¹¹ Bu çekimserlik toplumu yeni arayışlara yöneltmekte, toplumlar artık kamusal alanların nasıl geri alınacağı konusunda öncelik vermektedir. Kamusal alanların geri alınmasının önemli bir örneği ise sokakların çocuklara geri verilmesidir.

Sokakların geçmişte olduğu gibi tekrar çocuklara kazandırılması konusunda geçtiğimiz yıllarda dünya genelinde pek çok girişim ortaya çıkmıştır. İnsanın en hızlı öğrendiği erken çocukluk dönemine odaklanan Kent95¹² Hareketi, çocukların sağlıklı gelişimi için pek çok avantajın yanında ciddi zorlukların da yer aldığı kentlerde çocukların yaşamlarının ilk beş yılını şekillendiren unsurlarda

¹⁰ Unilever, Omo'nun Çocuk ve Oyun Global Araştırması Türkiye Verileri Açıklandı, Erişim adresi:

<https://www.unilever.com.tr/news/press-releases/2016/omonun-cocuk-ve-oyun-global-arastirmasi/>, Erişim tarihi: 03.04.2024.

¹¹ Renet Korhals Altes (2018), Playable Streets to Reclaim Independent Play For All Children, The City At Eye Level For Kids, 158-162.

¹² Kent 95 girişimi, Bernard van Leer Vakfı tarafından 2016 yılında erken çocukluk ve kentsel hizmet arasında bir köprü oluşturma amacıyla oluşturulan bir girişimdir.

kalıcı değişiklikler yapmayı öngören bir girişimdir. Temel sorusu "kenti 95 cm'lik bir yükseklikten (yaklaşık 3 yaşındaki bir çocuğun boyuna tekabül ediyor) deneyimleyebilseniz, neyi değiştirirdiniz?" olarak belirlenmiş olan söz konusu girişim, kentsel oyun alanlarının tasarımına odaklanmaktadır.¹³ Aile ve çocuk odaklı planlama ve tasarımın sadece daha fazla oyun alanı inşa etmekten ibaret olmadığını benimseyen Kent95 Hareketi, kentsel mekanların bütüncül olarak iyileştirilmesi ile hizmet sağlanmasını birleştiren entegre bir yaklaşımı benimsemektedir.¹⁴

Sokakların çocuklara verilmesi sosyo-ekonomik sorunlar için etkili bir mücadele yöntemi olmasının yanı sıra, çocuk dünyasındaki eşitsizliği de ortadan kaldırmaktadır. Kent hayatında birçok çocuk uzaklıklığından ve ulaşım maliyetlerinden dolayı oyun alanlarına erişememektedir. Sokakların çocuklara verilmesi ile bağımsız bir şekilde oyun oynayan çocuklar,¹⁵ akranları ile daha sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir. Yine bağımsız bir şekilde oyun oynama, dezavantajlarından dolayı dışlanan çocukların psikolojilerine de iyi gelmektedir. Bu uygulamalar ebeveynler tarafında da güvenli bulunmaktadır.¹⁶ Çocuk oyun sokakları ile şehirler de daha güvenilir hale gelmekte ve yaşanabilir olmaktadır.

ÇOCUK OYUN SOKAĞI YAKLAŞIMI

Kentlerde yeteri kadar yeşil alan ve oyun alanı olmamasından dolayı konutlar arasındaki sokaklar çocuklar için başlıca oyun alanlarını oluşturmaktadır. Fakat dünya genelinde başta nüfus artışı ve bunun sonucunda araç sayısının artmasıyla artık kent sokaklarında çocukların oyun oynamaları imkansız hale gelmiştir. Kentlerdeki bu değişim çocukların oyun oynama mekanlarını sınırladığı kadar, çocukların oyun alışkanlıklarını da değiştirmiştir. Çocuklar artık özgürce oyun oynayamamakta, yetişkinlerin kendilerine müsaade ettikleri alanlarda oyunlarını sürdürebilmektedir. Böylece eski oyun alışkanlıkları da değişmektedir. Üstelik birçok yetişkin çocukların sokaklarda, bahçelerde oyun oynamalarını gereksiz görmektedir. Çocuklar yetişkinlerin çalışma hayatında olmalarından dolayı da sıklıkla konutlarının içinde zamanlarını geçirmekte, evlerin içinde sanal oyunlara yönelmektedir. Oysa çocukların gelişiminin tamamlanması, katılımcılığının artması, trafik yoğunluğunun azalması için sokaklar çocuklara geri verilmelidir. Çocuklara gerekli alanların sağlandığı çocuk dostu şehirlerde çocuklar yaşadıkları alanı daha fazla deneyimleyebilmekte ve

¹³ Vincelot, J. (2019), Urban95: A Global Initiative Linking Early Childhood Development and the Urban Field. Cities & Health, 3(1-2), 40-45. Erişim adresi : <https://doi.org/10.1080/23748834.2018.1538178>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

¹⁴ Van Leet Foundation. (n.d.) Urban 95. Erişim adresi: <https://vanleerfoundation.org/urban95/>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

¹⁵ Bağımsız oyun, çocukların yakınındaki bir ebeveyninin gözetiminde kendi başlarına oynaması şeklinde ifade edilmektedir.

¹⁶ Renet Korthals Altes (2018), Playable Streets to Reclaim Independent Play For All Children, The City At Eye Level For Kids, 158-162

böylece kendilerini kente daha ait hissederek, toplumsal anlamda bilinç kazanabilmektedirler.¹⁷ Çocuklar için olumlu etkilerinin yanı sıra kentlerin güvenliği ve işlevselliği açısından da oyun alanları önemli olmaktadır. Kentsel ortamın başarısı çocukların oyun alanlarının niceliği ve niteliği ile doğru orantılıdır. Yani çocuklara yeteri kadar oyun alanı sağlayan bir kent , kentsel anlamda da başarılı olmaktadır.

Aktif oyun ve fiziksel aktivite, çocukluk çağı obezitesinin önlenmesi, sağlıklı kemik ve kasların oluşturulması, kaygı ve stresin azaltılması ve özgüvenin artırılması açısından önemlidir. Ne yazık ki, yeterli kaynaklara sahip olmayan topluluklarda güvenli ve erişilebilir oyun alanları genellikle bulunmamaktadır. **Oyun Sokakları** (sokakların geçici olarak kapatılması), çocukların, gençlerin ve ailelerinin aktif olarak oynaması için güvenli alanlar sağlayan bir müdahale olarak öne çıkmaktadır.

Son yıllarda kentlerin tasarımında sıklıkla benimsenen bir uygulama olan taktiksel şehirciliğin kentlerdeki bir uygulaması da sokakların çocukların oyun oynaması ve eğlenmesi için geçici veya kalıcı olarak ıslah edilmesidir. Taktiksel şehircilik uygulamalarına çocukların dahil edilmesi çocukların katılımcılığını ve yaratıcılığını artırıp çocuklara çevreleri ile ilgili karar verme özgürlüğü tanıdığından çocukların kente daha ait hissetmelerini sağlamaktadır. Çocuklarda işbirliği, dayanışmayı arttırmaktadır. Çocuklara sivil toplum ve toplumsal gelişim hakkında değerler katmaktadır. Yaya geçitleri ve trafik sakinleştirici uygulamalarla çocukların ve okul yollarının güvenliği artmaktadır. Bu uygulamalar çocuklar arasında fırsat eşitliği yaratmakla birlikte, sosyal anlamda dışlanmış çocukların da kent hayatına katılımını sağlamaktadır.¹⁸

Tarihte Çocuk Oyun Sokakları

Çocuklara kentlerde daha fazla oyun alanı sağlamak için birden fazla sokak bloğunun motorlu trafiğe kapatılmasına işaret eden oyun sokakları uzun bir geçmişe sahiptir. Geçmişte sokaklar her zaman çocukların güvenle vakit geçirip oyun oynayabilecekleri bir alan olmakla birlikte, özellikle motorlu trafiğin yoğunlaşması ile birlikte sokaklar çocuklar açısından güvensiz bir hale gelecek oyun oynamanın mümkün olmadığı alanlar bir hale gelmiştir. Sokakta oynayan çocukların sıklıkla trafik kazalarından etkilenmesi sonucunda bir tepki

¹⁷ Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuklara kentlerde karar verme hakkı sağlanmıştır # Çocukların hassasiyetini ön planda tutan bu sözleşmede kentlere de görevler düşmektedir. Kent hizmetlerinden tüm çocuklar eşit bir şekilde faydalanabilmelidir. Kent hizmetleri sokaklarda çalışan, etnik farklılığa sahip çocuklar için de fırsat eşitliği sağlanarak uygulanmalıdır. Kent yönetimleri aldıkları kararlarda çocukların yararını öncelikli tutmalıdır. Çocuklar kent yönetimine etkin bir şekilde katılmalıdır. Bu kapsamda kentlerde atılan adımlardan biri de "Çocuk Dostu Şehir" yaklaşımı olmuştur. Çocuk Dostu Şehirler, çocukların haklarını uygulamaya kendini adanmış yerel yönetim sistemleri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda bütüncül planlama ve tasarım anlayışıyla yaratılan Çocuk Dostu Kentler, çocuğun kullanımına uygun mekansal olanaklar sunabilmekte ve kentin esasında herkesin hakkı olduğu anlayışını benimseyerek çocukların tek bir mekanda olma halinin önüne geçmektedir.

¹⁸ Valentina Talu (2018), Children As Tactical Urbanists, The City At Eye Level For Kids, 205-210.

olarak ortaya çıkan oyun sokakları, bugün dünyanın birçok yerinde toplumsal girişimler öncülüğünde sıkça uygulanmaya devam etmektedir.¹⁹

Oyun sokakları fikri, 20. yüzyılın başlarında New York'ta doğmuştur. Motorlu taşıtların yollara hakim olmaya başlamasıyla sokakları oyun alanı olarak kullanan çocukların trajik ölümleri sonucunda toplum liderleri, çocuklarının risk almadan dışarıda oynayabilmesi için sokakların bazı bölümlerinin trafiğe kapatılması yönünde dilekçe vermişlerdir.²⁰ 1938 yılında Birleşik Krallık tarafından yasalaştırılan oyun sokakları, daha sonra Avustralya tarafından da benimsenmiş; birçok ABD şehrinde bugün halen daha uygulanmakta olan bir yaklaşımdır. Örneğin Chicago 2012 yılından bu yana oyun sokaklarına izin vermekte ve her yaz 150 veya daha fazla oyun sokağına sponsor olmayı hedeflemektedir. Los Angeles'ta yaşayanlar, haftalık veya aylık olarak tekrarlanan dört ila altı saatlik sokak kapatma başvurusunda bulunabilmektedir.²¹

Resim 1. New York'tak ilk oyun sokaklarından bir görsel

Kaynak: Ephemeral New York²²

¹⁹ Bertolini, L. (2020), From "Streets for Traffic" to "Streets for People": Can Street Experiments Transform Urban Mobility?, *Transport Reviews*, 40(6), 734-753.

²⁰ Sauer, M. (2024). Children are stuck indoors. Play Streets could get them back outside. *The Washington Post*, Opinion. Erişim adresi: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/01/08/play-streets-children-safety-outdoors/> Erişim tarihi: 04.04.2024.

²¹ A.g.e.

²² Ephemeral New York. (n.d.). When "play streets" let New York kids run free. Erişim adresi: <https://ephemeralnewyork.wordpress.com/2019/04/15/when-play-streets-let-new-york-kids-run-free/> Erişim tarihi: 22.04.2024

Dünyadaki pek çok örneğe karşın oyun sokağı etkinliği düzenlemenin kimi zaman o kadar da kolay olmadığı düşünülmektedir. Finansman yaratma ve konuya dair toplumsal duyarlılığın yetersiz olması bu tarz aktiviteler ile ilgili sorunlara da sebep olabilmektedir. Örneğin oyun sokağını ayıran bariyerlerin sağlam ve etkili olmaması, sürücülerin bariyerleri tahrip etmesi, çöpe atması ile sonuçlanabilmektedir. Bu noktada ise daha iyi farkındalık, yönlendirici ve bilgilendirici tabelalar ve sağlam trafik bariyerlerinin bu olumsuz durumları azaltabileceği düşünülmektedir. Öte yandan vatandaşları sokağın kullanımı hakkında örgütlemek ve örgütlenmeye teşvik etmenin oyun sokaklarına yönelik direnci azaltabileceği düşünülmektedir. Özellikle karayolu trafiğinde sıfır ölümü misyon edinmiş yönetimler, söz konusu projeler kapsamında oyun sokaklarını finansman programı altına alabilmektedir. Öte yandan her insan için yürünebilirlik ve güvenli ulaşım odaklanan savunuculuk programları, toplumsal farkındalığı artırmaya yönelik etkin uygulamalar olarak gösterilmektedir.²³

Dünyada oyun sokaklarının odak noktası 1970'lerde çocuklar ve ergenler için sosyal bir mahalle ortamı yaratmaya doğru kaymaya başlamış ve koordinasyon mahalle dernekleri tarafından üstlenilmiştir. Oyun sokaklarının katılımcılarına yönelik yapılan anketler, bu uygulamaların sosyal katılımı artırdığını ve toplulukta kalıcı bir oyun alanına sahip olma ihtiyacını azalttığını göstermiştir. Bu çabaların ardından oyun sokakları yerel kuruluşların ve devlet kurumlarının uygulamaya öncülük etmesiyle nüfus yoğunluğu yüksek olan şehirlerde yayılmaya başlamıştır.²⁴

Günümüzde birçok ülkede çocuk dostu sokak uygulamaları görülmektedir. Bu uygulamalar ABD, Avustralya, Danimarka, İngiltere, İrlanda, İskoçya, Kanada, Şili, Venezuela olmak üzere birçok ülkede hayata geçirilmektedir. Bu kapsamda İngiltere'de 2011 yılında Bristol Kent Konseyi oyun sokağı politikasını ilk uygulayan belediye olmuştur. Uygulamalar ile sokaklar geçici olarak oyun alanlarına çevrilebilmektedir.²⁵ Avustralya'da çocuk sokağı uygulamaları gün geçtikçe artmaktadır. 1000 Sokakta uygulanması hedeflenen çocuk oyun sokakları projesi ile komşuluk bağlarının etkin olduğu, daha güçlü ve sağlıklı toplum yapısı hedeflenmektedir.²⁶

²³ Ephemeral New York. (n.d.). When "play streets" let New York kids run free. Erişim adresi: <https://ephemeralnewyork.wordpress.com/2019/04/15/when-play-streets-let-new-york-kids-run-free/>
Erişim tarihi: 22.04.2024

²⁴ Umstattd Meyer, M. R., Bridges, C. N., Schmid, T. L., Hecht, A. A., & Pollack Porter, K. M. (2019). Systematic Review of How Play Streets Impact Opportunities for Active Play, Physical Activity, Neighborhoods and Communities, BMC Public Health, 19, 1-16.

²⁵ Playingout, Play Streets, Erişim adresi: <https://playingout.net/play-streets/what-are-play-streets/>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

²⁶ Play Australia, 1000 Play Streets, Erişim adresi: <https://www.playaustralia.org.au/1000-play-streets>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

Araç trafiğinin artması, sokaklardaki insan sayısını azaltmaktadır. Trafiğin fazla olduğu sokaklarda yerel dükkanlar, mağazalar azalmaktadır. Böylece bu sokaklar trafik riskinin yanı sıra güvensiz alanlar da olmaktadır. Bu sokaklar ebeveynlerce taciz riski açısından da tehlikeli bulunmaktadır.²⁷ Çocuk sokakları yönetimlerce güvenliğin sağlanması ve güvenli alanların yaratılması için de kurulmaktadır. Venezuela'da çocuk oyun sokakları uygulamaları başkent Karakas'ın şiddet ve yoksulluğun fazla yaşandığı, sağlık hizmetleri ve altyapı sorunlarının olduğu dezavantajlı bölgelerinde yapılmıştır. Bu bölgelerde çocuk oyun sokağı uygulamaları ile güvenliğin artması ve atıl alanların kullanıma açılması da amaçlanmıştır.²⁸

Dünyada birçok örneği bulunan çocuk oyun sokaklarına ilişkin olarak söz konusu uygulama örneklerine Türkiye'de yaklaşık olarak son 10 yılda rastlamak mümkündür. Ancak, bu çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmaları sonucunda çocuk oyun sokağı yaklaşımının Türkiye'de ne zamandan bu yana uygulandığına yönelik net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Farklı kaynaklar üzerinden yapılan incelemeler, çocuk oyun sokaklarına yönelik girişimlerin farklı illerde yer bulduğunu göstermektedir. Literatürde yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye'de ilk oyun sokağı uygulamasının Ankara'da Çankaya Belediyesi tarafından düzenlendiği; ancak bu uygulamanın 2016 yılında sonlandırıldığı belirlenmiştir.²⁹ Öte yandan, son yıllarda çocuk oyun sokağına yönelik uygulamaların İstanbul, İzmir, Sakarya, Kocaeli, Tekirdağ, Bursa gibi illerde yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir.³⁰

İSTANBUL'DA ÇOCUK OLMAK VE OYUN SOKAKLARI

İstanbul'da yaygınlaşmaya başlayan oyun sokağı örneklerini geliştirmek için kamuya açık verileri ve hayata geçirilen bazı örnekleri incelemek önem arz etmektedir. Çocuk yoğunluğu fazla olan mahallelerin önceliklendirilerek çocuk oyun sokağı uygulamalarının yaygınlaşması, daha fazla çocuğun bu hizmetlerden faydalanması anlamına gelecektir. Bu bağlamda, İstanbul'da çocuk nüfusunun en yoğun olduğu ilçeleri görmek oyun sokaklarına öncelik verilecek alanları belirlemek açısından bir başlangıç noktası olmaktadır. Tablo 1, 2023 verilerine göre İstanbul'da 5 - 14 yaş arası çocuk nüfusunun en yoğun olduğu ilk 10 ilçeyi göstermektedir.³¹

²⁷ Tranter, P. and Doyle, J. (1996) Reclaiming the residential street as play space. *International Play Journal*. 4, 81-97

²⁸ Teresa García Alcaraz, *Street Fun in Caracas, The City At Eye Level For Kids* 166-170.

²⁹ Artan İ, Alisinanoğlu F, Bozkurt Yükçü Ş, Işık Uslu AE, İbiş E, Akay D (2017) +. *IJAEDU- International E-Journal of Advances in Education* 3 7 87-99.

³⁰ Arkitera. (2024). Sokaklar Çocuklar için Dönüşüyor. Erişim adresi:

<https://www.arkitera.com/haber/sokaklar-cocuklar-icin-donusuyor/> Erişim tarihi: 25.04.2024

³¹ Bu yaş grubunun seçilmesinin nedeni, kamuya açık verilerde taktiksel şehirciliğin en fazla etki edeceği yaş grubu olmasıdır.

Tablo 1: Nüfus İçinde 5 - 14 Yaş Arası Çocuk Oranı

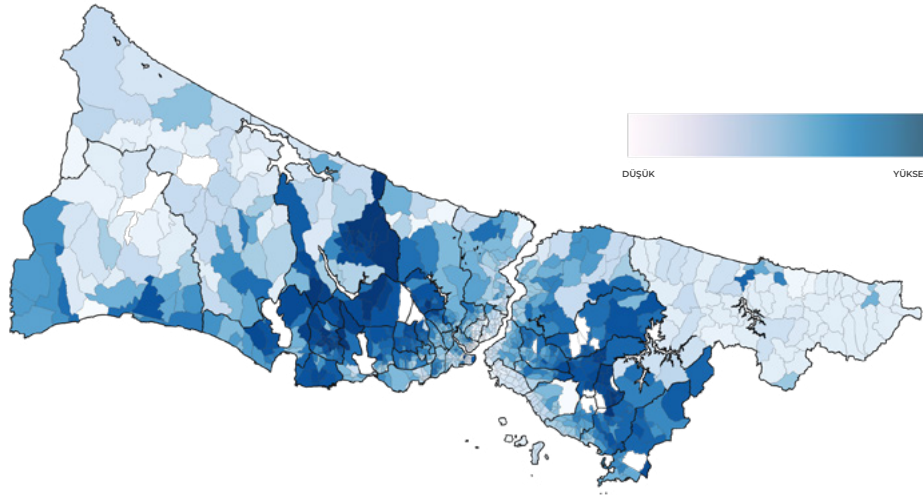
Sultanbeyli	%18,9
Arnavutköy	%18,8
Başakşehir	%18,6
Esenyurt	%17,7
Sultangazi	%17,4
Sancaktepe	%17,3
Bağcılar	%16,4
Beylikdüzü	%15,9
Çekmeköy	%15,7
Esenler	%15,5

Kaynak: TÜİK

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, çocuk nüfusunun en fazla olduğu ilçeler, sosyo ekonomik düzeyin düşük olduğu ilçelerdir. Sosyo-ekonomik durum, çocuk gelişiminde bireysel farklılıkları meydana getiren önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Daha düşük sosyo-ekonomik duruma sahip bireylerin yoğunlaştığı yerleşimler genellikle yetersiz ve daha düşük kalitede fiziksel ortamlara sahiptir. Bu sebeple çocuk oyun alanlarına ilişkin yer seçimlerinde, çocuk nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu; aynı zamanda sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı mahallelere öncelik verilmesi önemlidir. Bu kapsamda İstanbul’un çocuk nüfus oranı yüksek ve aynı zamanda sosyo-ekonomik durumu düşük olan bu ilçelerde çocuk oyun sokaklarına yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi, bu ilçelerde yaşayan çocukların gelişiminde önemli bir rol oynayacaktır.

Çocuk oyun sokaklarının hangi bölgelerde daha çok çocuğa ulaşacağını görmek için, İstanbul’un mahalle bazlı incelemesini yapmak yerinde olacaktır. Harita 1, İstanbul’da bulunan mahallelerdeki 5 - 14 yaş arası çocuk nüfusunun yoğunluğunu göstermektedir.

Harita 1: 5-14 yaş arası çocuk nüfusu yoğun olan mahalleler

Kaynak: TÜİK

Harita 1'de de görüldüğü üzere, İstanbul'da 5 - 14 yaş arası çocuk yoğunluğunun en fazla olduğu mahalleler, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ilçelerde yer almaktadır. Aynı zamanda bu mahallelerin büyük bir kısmı, sahil şeridi ve Boğaziçi bölgesi içinde kalan mahallelerdir. Bu bölgelerin büyük bir kısmında yapılaşmanın plansız ve düzensiz olması, çocukların oyun oynayacak ve sosyalleşecek alanlar bulmasının çok zor olduğu anlamına da gelmektedir. Buradan yola çıkarak, çocuk oyun sokağı uygulamalarının çocuk yoğun olan bu mahallelere odaklanması önerilmektedir.

İstanbul'da son yıllarda, farklı yöntemler ile kalıcı veya geçici olarak çocuk oyun sokağı uygulamaları hayata geçirilmiştir. Bunlardan biri, Türkiye'de uygulanan ilk taktiksel kentleşme çalışması olarak öne çıkan Zümrütevler Meydan Projesi'dir. Söz konusu proje 90 bine yakın nüfusu ile yayalaştırılmış bir meydan olmayan mahallelilere bir alan yaratmak amacıyla 2019 yılında hayata geçirilmiştir. Maltepe Belediyesi'nin Superpool işbirliği ile NACTO Küresel Tasarım Şehirleri İnisiyatifi (NACTO Global Designing Cities Initiative (GDCl)) danışmanlığında gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, mahallede 1075 m²'lik bir alan taşıt trafiğinden arındırılarak yayalaştırılmış ve kamusal bir açık alan haline getirilmiştir. Alan çevresinde aynı zamanda, trafik sirkülasyonuna yönelik şerit daraltması ve araç dönüş açılarının daraltılması ile taşıt-insan etkileşiminin güvenli sınırlara çekilmesi sağlanmıştır. Zümrütevler Meydan Projesi çalışmaları, tasarım sürecinde bölgede yaşayan paydaşlar ile katılımcı bir süreçle gerçekleştirilmiş olması açısından da özgün bir niteliğe sahiptir. Zümrütevler Meydanı'ndaki düzenleme, öncesine kıyasla insanların meydanda vakit geçirmesinde artış sağlamakla birlikte, alanda 0-3 yaş arası oyun oynayan çocuk sayısında 3,5; 5-12 yaş arası oyun oynayan çocuk sayısında ise 2 kat artış gözlenmiştir. Meydanda yapılan düzenleme aynı zamanda insanların o bölgede kendini daha güvende hissetmelerine olanak sağlamıştır.³²

Maltepe ilçesi Yalı Mahallesi'nde Onur Sokak, İstasyon Caddesi ve Şehit Nedim Özpolat Sokağı boyunca planlanmış olan, İstanbul'un ilk yaya öncelikli sokak uygulamasının birinci etabına yönelik prova uygulaması Maltepe Belediyesi yürütücülüğünde hayata geçirilmiş; uygulama aynı zamanda Marmara Belediyeler Birliği 2022 Altın Karınca Ödülü'ne layık görülmüştür. Düzensiz parklanmaları kaldırarak, proje alanında yer alan ilkokul alanı önünde öğrenci ve veliler için güvenli bir bekleme alanı sunmasının yanı sıra alanda yer alan Marmaray istasyonunun sahille bağlantısını güçlendirmeyi amaçlayan proje 2023 yılında tamamlanarak, oyun sokağı tasarımları ile kalıcı hale dönüştürülmüştür.³³

³² Maltepe Belediyesi (n.d.). Zümrütevler Meydan Projesi, Erişim adresi:

<https://www.maltepe.bel.tr/guncel/projeler/tamamlanan-projeler/zumrutevler-meydan-projesi>, Erişim tarihi: 05.04.2024.

³³ İBB Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2023). Bilgi Notu.

Resim 2. Maltepe Yalı Mahallesi Yaya Öncelikli Sokak

Kaynak: Maltepe Belediyesi³⁴

GDCI tarafından çağrısı yapılan 'Sokak Dönüştürme Prova Uygulama Destek Programı' kapsamında, Maltepe ilçesi, Cevizli Mahallesi, Kıbrıs Sokak'ta yer alan Binbaşı Necatibey İlkokulu yakın çevresinde 'Taktiksel Oyun Sokağı' dönüştürme projesi prova uygulaması 2023 yılında gerçekleştirilmiş olup, kalıcı uygulama için proje çalışmaları Maltepe Belediyesi yürütücülüğünde devam etmektedir.³⁵

Marmara Belediyeler Birliği'nin çağrısı, GDCI ve Superpool işbirliği ile Büyükçekmece İlçesi Eğitim Sokak üzerinde yer alan Akçansa Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu ve çevresinde sokak dönüştürme projesi hazırlanmıştır. İlköğretim öğrencilerinin okula güvenle yürüyerek ulaşmasını hedefleyen projenin açılışı 2023 yılı Avrupa Hareketlilik Haftası kapsamında gerçekleştirilmiştir.³⁶

Çocuk oyun sokağı uygulamalarından bir diğeri ise 2014 yılında Esenler ilçesinde hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında Menderes Mahallesi'nde yer alan bir sokak trafiğe kapatılarak, Sokak Oyunları Eğitim Merkezi olarak hizmet vermeye başlamıştır. Saklambaç, körebe, ip atlama, sek sek gibi geçmişte popüler olan ancak günümüzde unutulmaya yüz tutmuş oyunlar, öğretmenler tarafından öğrencilere gösterilmektedir. Yıllık yaklaşık 1340 çocuğun faydalandığı bu uygulama ile çocukların evde hareketsiz bir şekilde zaman geçirmelerinin önüne geçilmiş, çocukların sokakta kendi akranları ile sosyalleşmeleri sağlanmıştır.³⁷

³⁴ Maltepe Belediyesi. (n.d.). Yalı Mahallesi Yaya Öncelikli Oyun Sokağı. Erişim adresi: <https://www.maltepe.bel.tr/guncel/projeler/devam-eden-projeler/yali-mahallesi-yaya-oncelikli-oyun-sokagi>
Erişim tarihi: 24.04.2024.

³⁵ İBB Ulaşım Dairesi Başkanlığı. (2023). Bilgi Notu.

³⁶ A.g.e.

³⁷ Esenler Belediyesi, Çocuk Sokağı, Erişim adresi: <https://esenler.bel.tr/projeler/cocuk-sokagi/>, Erişim tarihi: 04.04.2024.

Resim 3. Esenler Menderes Mahallesi Çocuk Sokağı

Kaynak: Esenler Belediyesi ³⁸

Bir diğer oyun sokağı uygulamasına ev sahipliği yapan Bahçelievler'de, 2023 yılında ilçe belediyesi tarafından çocukların güvenli bir ortamda oynamaları amacıyla 0-14 yaş grubunun yoğun olarak ikamet ettiği Zafer Mahallesinde "Güvenli Okul ve Oyun Sokağı" uygulaması hayata geçirilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarını tek başına okula göndermekten çekindikleri Vali Recep Yazıcıoğlu Ortaokulu, projenin uygulama noktası olarak belirlenmiştir. Bu uygulama ile sıkışık kentsel yapılı çevre içerisinde dar sokaklarda kendilerine oyun oynayacak alan bulamayan çocuklar için güvenli bir alan yaratılmasının yanı sıra okula erişim de güvenli hale getirilmiştir. Grafiti tasarımların yer aldığı sokakta çocuklar eğlenceli ve öğretici oyunlar ile aktif ve etkin olarak vakit geçirmektedirler.³⁹

Son olarak çocuk sokağı uygulaması 2024 yılı Nisan ayında Şişli'de hayata geçirilmiştir. İlçe belediyesince çocukları dört duvar arasından çıkarmak, sosyal alanları artırmak açısından Bizim Sokak Projesi uygulanmıştır. Bu proje ile Merkez Mahallesi, 19 Mayıs Mahallesi, Yayla Mahallesi, Mecidiyeköy Mahallesi, Mahmut Şevket Paşa Mahallesi'nden 5 sokak seçilerek 12 saat boyunca araç trafiğine kapatılmıştır. Bu sokaklarda kurulan oyun alanları ile çocuklar eğitimci eşliğinde oyunlar oynamışlar ve ayrıca hayal gücü, ebru, bitki dikimi, kitap okuma atölyeleriyle kişisel gelişimlerine de katkı sağlamışlardır. Projenin yaygınlaştırılması hedeflenmekte, her hafta parklara ve yeşil alanlara erişimi olmayan mahallelerde bulunan 15 farklı sokakta gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.⁴⁰

³⁸ Esenler Belediyesi, Çocuk Sokağı, Erişim adresi: <https://esenler.bel.tr/projeler/cocuk-sokagi/>, Erişim tarihi: 04.04.2024

³⁹ Bahçelievler Belediyesi, Bahçelievler'de Oyun Sokağı Açıldı, Erişim adresi:

<https://www.bahcelievler.istanbul/bahcelievler-detay/146/901/Bahcelievlerde-oyun-sokagi-acildi/>, Erişim tarihi: 04.04.2024.

⁴⁰ Şişli Belediyesi, Şişli'de Sokaklar Şenlendi, Erişim adresi: <https://www.sisli.bel.tr/haberler/Sislide-Sokaklar-Senlendi/1085>, Erişim tarihi: 22.04.2024.

SONUÇ

Çocukluk, insan hayatının tamamını etkileyen en önemli evrelerden biridir. Çocukların çocukluklarını özgür bir şekilde yaşamaları bedensel ve ruhsal sağlıkları açısından fazlasıyla önemlidir. Çocukluk çağında oynanan aktif oyunlar ve yapılan fiziksel aktiviteler, çocukluk çağı obezitesinin önlenmesi, sağlıklı kemik ve kasların oluşması, kaygı ve stresin azalması ve özgüvenin artmasında oldukça etkilidir.

Kentlerde nüfusun artması ile konut alanları yoğunlaşmakta böylece çocuklar için oyun oynayabilecekleri uygun açık alanlar da azalmaktadır. Dünya üzerindeki çocuk nüfusunun yoğun olarak kentlerde yaşadığı düşünüldüğünde çocukların oyun alanlarına ulaşımında çeşitli kısıtlılıklarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Kentsel mekandaki yetersiz oyun alanları göz önünde bulundurulduğunda çocukların evlerine yakın oynayabilecekleri alan çoğunlukla konutların arasındaki sokaklar olmaktadır. Küreselleşen dünyada özellikle araç trafiğinin artması ile çocuklar bu oyun alanlarını da kaybetmektedir. Sokaklar artık çocuklardan çok araçların varlığıyla ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, sokakta özgürce oyun oynayamayan çocuklar evlerinde adeta hapis kalmakta ve sanal oyunlara yönelmektedir. Bu yönelim çocukları toplumsal hayattan koparmanın yanı sıra ruhsal ve bedensel sağlıklarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Zamanla araç trafiği ve trafikte çocuk ölümlerinin dramatik bir şekilde artışına ek olarak çocukların oyun alanlarının gün geçtikçe azalması sonucu bir çözüm olarak gündeme gelen sokakların araçlardan alınıp çocuklara geri verilmesi fikri, birçok ülkede yerel ve merkezi yönetimlerin sivil toplum işbirliği ile bu konudaki çalışmalarını artırmalarına neden olmuştur.

Çocuk oyun sokakları güvenli oyun alanları yaratmanın yanı sıra çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerinin tamamlanmasında etkili olmaktadır. Özgür bir şekilde oyun oynayan çocukların yaratıcılıkları artarken, çocuklar çevreleri ile ilgili daha bilinçli kararlar verebilmektedir. Karar verme özgürlüğüne sahip olan çocuklarda kentlilik bilinci artmakta ve çocuklar kente daha ait hissedebilmektedir. Çocuk oyun sokakları çocuklarda işbirliği, dayanışmayı arttırmaktadır. Çocuklara sivil toplum ve toplumsal gelişim hakkında değerler katmaktadır. Bu uygulamalar ile çocuklar arasında fırsat eşitliği sağlanmaktadır. Sosyal anlamda dışlanmış çocukların da kent hayatına katılımını sağlamaktadır.

Çocuk oyun sokakları çocukların yaşamını etkilediği kadar kent yaşamını da etkilemektedir. Çocuk oyun sokakları sayesinde kentlerde belirli noktaların trafik yükü azalmaktadır. Çocuk oyun sokaklarının kurulduğu alanlar tekrar güvenli bölgeler olmaktadır. Bu alanların artırılması aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da yükselten bir etki yaratmakta ve uygulamalar, uzun dönemde daha sağlıklı güçlü toplum yapısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, ülkemizde de çocuk oyun sokaklarına verilen önem giderek artmaktadır. Ancak çocuk nüfusunun fazlasıyla yoğun olmasından dolayı çocuklara yönelik oluşturulan alanlar nitel ve nicel açıdan yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamda çocuk oyun sokaklarının her kentte açılarak yaygınlaştırılması çocukların sağlıklı gelişimi açısından oldukça önemlidir.

